

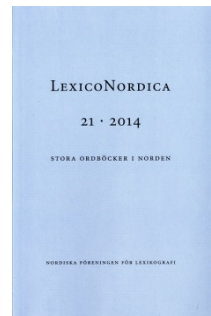
LexicoNordica

Forfatter: Anna Helga Hannesdóttir [Bloomsburys vägledning till lexikografin]

Anmeldt værk: Howard Jackson (red.). 2013. *The Bloomsbury Companion to Lexicography*. London, New Delhi, New York & Sydney: Bloomsbury.

Kilde: LexicoNordica 21, 2014, s. 257-274

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Bloomsburys vägledning till lexikografin

Anna Helga Hannesdóttir

Howard Jackson (ed.): *The Bloomsbury Companion to Lexicography*. London, New Delhi, New York & Sydney: Bloomsbury 2013. 420 sidor. Pris: 190 USD för den tryckta boken, 155 USD för en digital version.

1. Inledning

The Bloomsbury Companion är den serie akademiska handböcker som förlaget Bloomsbury Publishing nu ger ut. På det språkvetenskapliga området har bland annat syntax, fonologi och fonetik behandlats. Nyligen kom så *The Bloomsbury Companion to Lexicography* (2013); en antologi över det lexikografiska forskningsfältet. De senaste åren har flera sådana verk publicerats, ett par av dem har också recenserats i tidigare nummer av *LexicoNordica* (Grønvik 2012, Eide 2013). Volymen innehåller bidrag från ett tjugotal forskare varav flera också medverkar i en del av de tidigare antologierna. En fråga som därför inställer sig redan vid en första hastig genombläddring är om detta arbete främst kompletterar eller överlappar de tidigare verken.

Boken marknadsförs på förlagets hemsida som ”the definitive guide to a key area of linguistic study” och som garanti för kvaliteten citeras recensioner av två lingvister. Det aktuella fältet preciseras som lexikografi och bokens syfte anges vara: ”to reflect on the research that has been and is being done in lexicography and to point the way forward”. Samma information ges i baksidestexten.

I det följande presenteras bokens uppläggning och innehåll. De enskilda kapitlen behandlas olika utförligt; allt innehåll ägnas inte

lika stor uppmärksamhet. Avslutningsvis diskuteras vissa centrala frågeställningar samt det helhetsintryck som verket ger av lexikografien.

2. Bokens innehåll och uppläggning

Volymens utanförtexter består av sedvanlig förlagsinformation, innehållsförteckning, en presentation (s. vii–xiii) av de 23 forskare som bidragit till volymen samt ett avslutande sakregister. Innehållstextens åtta tematiska och numrerade delar bärs upp av totalt 21 kapitel, olika många i de olika delarna. Del 1 utgörs av en introduktion av bokens redaktör, Howard Jackson, och del 2 av en översikt av Paul Bogaards över den lexikografiska forskningens historia. Tyngdpunkten ligger i delarna 3–5. I del 3 diskuteras *Research Methods and Problems* i tre kapitel, del 4 samlar 10 kapitel på temat *Current Research and Issues* och del 5, *New Directions in Lexicography*, innehåller tre kapitel. De avslutande delarna, 6–8, består av ett kapitel var: del 6, *Resources* av Reinhard Hartmann, del 7, *Glossary of Lexicographic Terms* av Barbara Ann Kipfer och del 8, *Annotated Bibliography* sammanställd av bokens redaktör.

Kapitlen numreras inte löpande i volymen utan separat inom varje enskild del; en bagatell som faktiskt bidrar till ett något rörigt intryck. Ett stort plus är däremot att varje kapitel inleds med en innehållsförteckning i form av en ruta där underrubrikerna listas. De olika kapitlen är fristående från varandra på så vis att noterna återfinns sist i kapitlet liksom bibliografin över all litteratur som åberopas.

3. Del 1: Arbetets utgångspunkter

Redaktörens introduktion inleds med en begreppsutredning

beträffande den praktiska och den teoretiska sidan av fältet och relationen mellan dem. För den teoretiskt inriktade lexikografin används termen *metalexikografi* och i boken är det denna aspekt snarare än den praktiska som står i fokus. Som målgrupp för boken utpekas främst studenter, närmare bestämt blivande metalexikografer, men även andra som har ett teoretiskt intresse för ordböcker och ordboksproduktion.

De två övergripande frågor som diskuteras bland lexikografer och metalexikografer skisseras också: lexikografins akademiska hemvist och lexikografins akademiska status generellt samt frågan om själva existensen av en lexikografisk teori. Där varierar åsikterna från att det inte finns någon sådan alls till att all lexikografisk verksamhet är tydligt teoretiskt förankrad.

Efter den korta introduktionen till det lexikografiska fältet följer en översikt över bokens innehåll. De olika kapitlen refereras kortfattat men ändå tillräckligt detaljerat för att ge läsaren en tydlig bild av innehållet (s. 3–18). Introduktionskapitlet fungerar därigenom som en utmärkt översikt för den som vill bilda sig en uppfattning om forskningsfältet lexikografi såsom det presenteras i volymen.

4. Del 2: En brett anlagd historisk översikt

I bokens del 2 skissar Paul Bogaards den västerländska lexikografiska forskningens etablering och utveckling i kapitlet *A History of Research in Lexicography*. Som redaktör för *International Journal of Lexicography* under tio år fick han god insyn i och överblick över den pågående forskningen inom fältet. Hans resumé sträcker sig dock över längre tid än bara dessa tio år.

Bogaards belyser kort några av de fält som den lexikografiska forskningen omfattar: lexikografihistoria, ordbokskritik, ordbokstypologi, ordböckernas struktur, ordboksanvändning och inne-

hållet i ordböcker. Några av dessa områden återkommer och utvecklas i flera av volymens kapitel. Han återger de kriterier som vanligen ligger till grund för en typologisk indelning av ordböcker och påpekar att även distinktionen mellan akademiska och praktiska ordböcker borde uppmärksammas mer liksom den mellan deskriptiva och preskriptiva. När det gäller ordbokskritik slår han fast att de recensioner som publiceras i dagstidningar vanligen stannar vid ordbokens makrostruktur och sålunda främst är intressanta för presumtiva köpare. De vetenskapliga recensionerna är betydligt spretigare och präglade av den enskilda recensentens specialitet. Och trots att det snarast är kutym att nya ordböcker recenserar påpekar han att den kritik som framförs sällan lämnar avtryck i senare ordböcker.

Här framstår recensionernas tänkta mottagare som ett avgörande kriterium och distinktionerna akademisk vs praktisk och deskriptiv vs preskriptiv högst relevanta. Det är rimligt att en recension av ordboken som bruksföremål främst har karaktären av konsumentupplysning medan den sakkunniges kritiska granskning som vänder sig till ordboksredaktionen snarare beaktar andra aspekter. Området uppmärksammades tidigt i *LexicoNordica* och avsnittet aktualiserar en fråga som ställdes i temanumret om ordbokskritik: ”Finnes det en ordbokskritikk for redaksjonssjefer?” (Eek 2003). Ordbokskritik behandlas vidare i volymens kapitel 3.2.

Avslutningsvis berör Bogaards frågan om lexikografins teoretiska förankring. Han lyfter fram avsaknaden av en enda, heltäckande lexikografisk teori men ställer sig samtidigt tveksam till om en sådan teori behövs och undrar hur den i så fall skulle kunna utformas.

Bogaards del i volymen kompletterar Jacksons introduktion och tillsammans utgör de två första delarna en belysande och lättillgänglig introduktion till metalexikografen.

5. Del 3: Metoder och problem

Bokens tredje del samlar tre kapitel på temat ”Research Methods and Problems”.

Datoriseringens betydelse för ordboksarbetet är temat för Lars Trap-Jensens kapitel ”Researching Lexicographical Practice”. För varje enskilt led i arbetsprocessen belyser han datoriseringens inverkan: för planeringen och uppläggningsen av ett ordboksprojekt, databasens design, den lexikografiska beskrivningen, valet av redigeringsystem, åtkomststruktur och presentation av lexikografiska data samt, slutligen, *var* och *hur* samt *i vilken form* användarna i framtiden kommer att hitta ordböcker och andra lexikografiska produkter.

Trap-Jensens kapitel spänner sålunda över vida fält. Han beskriver den radikala förändring som det innebär för lexikografen att inte ha siktet inställt på en konkret ordbok utan istället arbeta i databaser avsedda att ligga till grund för olika lexikografiska produkter, publicerade i olika plattformar och olika medier. Korpusarnas betydelse för ordboksarbetet betonas, liksom vikten av en medveten och kritisk inställning till relationen mellan korpuslingvistik och lexikografi. Korpusbeläggen måste analyseras, gallras, kompletteras, redigeras – kort sagt underkastas mänsklig hantering för att kunna tjäna lexikografen. Andra teman som lyfts är ordböckernas språksociala funktioner, språkpolitiska aspekter på lemmaselektionen och den lexikografiska beskrivningen samt användarmedverkan. Slutligen sneglar Trap-Jensen mot framtiden och den konkurrent som lexikografiska produkter av alla de slag har i Google. Frågan om hur lexikografen kommer att kunna hävda sig i den kampen lämnar han öppen.

I kapitlet ”Methods in Dictionary Criticism” återkommer diskussionen om ordbokskritik. Här påpekar Kaoru Akasu att det inte rått någon konsensus om vilka av ordbokens egenskaper som bedöms och enligt vilka kriterier. Att varken ordboksredaktörer

eller metalexikografer har tagit genren ordbokskritik på allvar menar han bl.a. framgår av att bara en av de omkring 330 artiklarna i HSK (1989–1991) har en rubrik som innehåller ”dictionary criticism”. Akasu presenterar den japanska metod för ”dictionary analysis”, som han varit med om att utveckla och använda. Vissa bestämda komponenter i ordboken analyseras av ett team av granskare med olika specialiteter enligt vissa fastställda bedömningskriterier, kvalitativa såväl som kvantitativa. Han menar att även om metoden behöver utvecklas ytterligare så har tillämpningen av den gagnat såväl japanska konsumenter som lexikografer. Bland annat underlättar den jämförelsen mellan olika ordböcker och gör det därmed lättare att välja den ordbok som bäst motsvarar den enskilde konsumentens krav.

När det gäller ordboksmarknaden i de nordiska länderna är läget naturligtvis ett helt annat än i Japan. Förutom de kollegiala granskningarna, som huvudsakligen publiceras i *LexicoNordica*, förekommer också recensioner av nya enspråkiga ordböcker i dagstidningarna. Dessa vänder sig då vanligen till allmänheten. Att tvåspråkiga ordböcker uppmärksammas sker däremot sällan. I små språksamhällen som de nordiska är ordbokskritik ett mycket smalt metalexikografiskt fält.

I den sista artikeln i kapitel 3, ”Researching Users and Uses of Dictionaries”, avhandlar Hilary Nesi studier i ordboksanvändning. Sedan 1980-talet har drygt 300 studier rapporterats, i princip alla med syftet att underlätta för ordboksanvändarna att hitta den information de söker. De olika metoder som används i studierna presenteras liksom de för- och nackdelar som är förknippade med de olika metoderna. Nesi konstaterar att studiernas vanligen beskedliga omfång och varierande utformning gör att det är svårt att dra generella slutsatser av de redovisade resultaten. Hon ställer också frågan om resultaten av användarundersökningarna har satt några märkbara spår i de stora ordboksförlagens produkter.

Den forskning Nesi diskuterar avser främst tryckta ordböcker

och digitala versioner av sådana. När det gäller nätordböcker konstaterar hon att användningen av dessa fortfarande till stor del är outforskad och att området är svårt att undersöka eftersom innehållet i nätordböcker inte är konstant. Avslutningsvis berör hon hur de tekniska framstegen har lett till att även de etablerade förlagens ordboksredaktioner krymper och att de lexikografiska produkter som lanseras på nätet i allt större utsträckning bygger på datateknikens och inte lexikografins utveckling.

I dessa tre kapitel presenteras intressanta perspektiv på ordboksarbetet, ordbokskritiken och användningen av ordböcker. Någon heltäckande bild av de stora utmaningar som lexikografien står inför kan de naturligtvis inte ge och vissa av problemen gäller det som varit snarare än den framtida utvecklingen. Men de lyfter på ett förtjänstfullt sätt fram ordböckernas roll i och samspel med det omgivande samhället. Den bild som tecknas av de stora ordboksförlagen och -redaktionerna antyder dock en viss tröghet när det gäller att beakta kritikernas och användarnas synpunkter.

6. Del 4: Aktuell forskning

De tio kapitlen i bokens fjärde del har försetts med rubriken ”Current Research and Issues”. Först ut är Adam Kilgarriffs ”Using Corpora as Data Sources for Dictionaries”. Han konstaterar att fokus har flyttats från de två uråldriga lexikografiska metoderna plagiat och introspektion till det faktiska språkbruket såsom det dokumenteras i korpusar.

Kilgarriff är en auktoritet när det gäller korpusar, korpusredskap och konkordansverktyg avsedda för lexikografiskt arbete. Han beskriver hur korpusar och avancerade sökverktyg kan användas inte bara som källor utan också som redskap för lemmaselektion, för att urskilja eller belägga mönster i ordens kombinatoriska egenskaper och preferenser, som underlag för bruksmarkörer

samt för att hitta utgångspunkt för illustrativa och effektiva exempel på lemmats användning – kort sagt: det mesta av det lexikografiska arbetet. Till skillnad från Trap-Jensen tonar han ned lexikografens roll och menar att den alltmer kan begränsas till att kontrollera, bekräfta eller redigera de förslag som korpusredskapet genererar. Utgångspunkten för Kilgarriff är de produkter han själv har varit med och utvecklat, Sketch Engine och de ”word sketches” som den genererar.

Han diskuterar också parallellkorpusar och deras användbarhet inom den tvåspråkiga lexikografen. När det gäller de mindre språken är tillgången till sådana dock begränsad. Google Translate, som tillämpar statistisk maskinöversättning, framhålls som ett bra exempel på en lyckad kombination av språkteknologi och korpuslingvistik.

Ordboksanvändning återkommer som tema för kapitel 4.2, ”Researching the Use of Electronic Dictionaries” av Verónica Pastor och Amparo Alcina. Till skillnad från Nesi har Pastor och Alcina studerat elektroniska ordböcker. De konstaterar att de i sammanhanget två största problemen med dessa består å ena sidan i att de inte är särskilt användarvänliga och å andra sidan i att användarna inte är så bra på att använda ordböcker. En del tillkortakommanden kan tillskrivas diskrepansen mellan de avancerade sökmöjligheter som de elektroniska ordböckerna erbjuder och det faktum att många av dem bygger direkt på en tryckt ordbok som enbart är avsedd för sökning på lemman. Inom ramen för projektet ONTODIC har Pastor och Alcina studerat de söktekniker som används i elektroniska ordböcker, i korpusar och på nätet. Deras forskning har bl.a. resulterat i den klassificering av söktekniker som presenteras i kapitlet och som utgår ifrån de tre element som ingår i varje sökning: *frågan*, *resursen* och *resultatet*. Dessa element definieras, beskrivs och illustreras vidare med hjälp av drygt 20 skärmbilder av olika kvalitet. Resultatet av den jämförande analysen av drygt 30 elektroniska ordböcker redovisas i en bilaga.

Det tredje kapitlet i del 4 är skrivet av John Considine: "Researching Historical Lexicography and Etymology". Han är pessimistisk när det gäller framtiden främst för den etymologiska lexikografen. För den historiska lexikografen innebär däremot utvecklingen av korpusar med äldre texter av olika slag att källäget för historiska ordböcker nu har ändrats dramatiskt. Finansieringen framstår dock som ett reellt problem för båda dessa former av lexikografi.

Två kapitel i del 4, "Researching Pedagogical Lexicography" av Ami Chi och "Monolingual Learners' Dictionaries – Where Now?" av Shigeru Yamada, ägnas åt forskningen kring den "pedagogiska" lexikografen, dvs. enspråkiga ordböcker avsedda för användare med annat modersmål än det som behandlas i ordboken. I sitt kapitel tar Chi bland annat upp användaraspekten. Liksom Nesi påpekar hon glappet dels mellan lexikografernas intentioner och användarnas ordbokskompetens, dels mellan forskarnas resultat och förlagens intresse för dessa när det gäller ordböckernas utformning och innehåll. Här framträder tydligt hur olika villkoren är för lexikografen i stora språksamhällen med flera konkurrerande ordboksförlag och små språksamhällen som de nordiska. Yamada beskriver den utveckling som inlärorordböckerna har genomgått från 1940-talet och framåt. Beträffande de digitala ordböckerna betonar han att det obegränsade utrymme som lexikografen där har till sitt förfogande och möjligheten att bygga ut artiklarna med nya informationskategorier ställer stora krav på en ytterst tydlig mikrostruktur och på att resultatvisningen anpassas till användarens behov.

En artikel i volymen ägnas helt åt den tvåspråkiga lexikografen: "Issues in Compiling Bilingual Dictionaries" av Arleta Adamska-Salaciak. Hon inleder sitt kapitel med en översikt över den tvåspråkiga lexikografens centrala begrepp: källspråk respektive målspråk, vilket av dessa som är den tilltänkta målgruppens modersmål, dvs. om ordboken ska fungera som L1→L2 och vara

avsedd för produktion av något slag på det främmande språket, eller om den är en L2→L1 ordbok, avsedd för avkodning. Hon begränsar perspektivet till att bara behandla tryckta ordböcker och hänvisar till att elektroniska ordböcker behandlas på andra håll i volymen. Den utmaning som det digitala formatet innebär just för den tvåspråkiga lexikografen förbigår hon helt. De frågor som Adamska-Salaciak behandlar har förvisso varit grundläggande inom den tvåspråkiga lexikografen hittills men de hör till ett skede som snart är förbi.

I Danie J. Prinsloos kapitel, ”Issues in Compiling Dictionaries for African Languages”, behandlas några av de många, svåra problem som den lexikografiska beskrivningen av bantuspråken ställs inför. Bantuspråken är morfologiskt komplicerade vilket försvårar inte minst lemmatiseringen. Prinsloo redovisar de strategier som etablerats. De afrikanska ordböckerna är fortfarande huvudsakligen tryckta och effekten av den utveckling som korpusar och digital publicering innebär är ännu inte särskilt märkbar.

Ett annat lite smalt tema som beretts plats i volymen är teckenspråkslexikografi. Trots att denna gren av lexikografen inte är helt ny – i kapitlet omnämns en gloslista från slutet av 1700-talet – är den dåligt utvecklad. I kapitlet ”Issues in Sign Language Lexicography” ger Inge Zwitterlood, Jette Hedegaard Kristoffersen och Thomas Troelsgård en statusbeskrivning från fältet. Behovet av ordböcker är stort. Enspråkiga teckenordböcker finns inte; de är antingen från det talade språket till teckenspråk eller omvänt. Inte heller finns ordböcker mellan två teckenspråk. De flesta ordböcker som finns är små och omfattar avgränsade ämnesområden som exempelvis juridik och sjukvård.

Forskarna beskriver arbetet med att utveckla den ortografiska representationen av tecknens fonologiska struktur och en adekvat notation för andra typer av distinktiva drag. Även denna typ av lexikografi ändras fort när nya medier tas i anspråk. Fotografier och filmsekvenser har utnyttjats och nu även andra multimediala

presentationssätt. Ett problem som fortfarande är stort för denna lexikografi är bristen på korpusar med teckentexter. Kapitlet är rikt illustrerat vilket underlättar för den icke insatte läsaren att hänga med i diskussionen.

Medan de tidigare kapitlen i del 4 sakligt har rapporterat (forsknings)läget inom det aktuella området kan de två avslutande kapitlen ses som debattinlägg i en diskussion av övergripande teoretisk karaktär. I ”Identifying, Ordering and Defining Senses” reder Robert Lew ut relationen mellan betydelsebeskrivningen i ordböcker och den semantiska beskrivningen inom lingvistik. Medan man inom lingvistik beskriver språkets lexikala enheter går ordbokens betydelsebeskrivning ut på att urskilja och avgränsa olika betydelser och betydelsemoment för att inlemma dem i ordbokens artikelstruktur. Hur dessa strukturella element ordnas i relation till varandra är underkastat ordbokens syfte: att presentera det semantiska innehållet på ett enkelt och för lekmannen överskådligt sätt. Lew behandlar inte bara enspråkiga ordböcker utan även tvåspråkiga, där bl.a. indelningen i betydelsemoment kompliceras av att den involverar två lexikala system. Hans budskap kan sammanfattas som så, att alla sätt att i ordböcker beskriva och redovisa betydelse är lika riktiga och inget sätt är mera motiverat än ett annat ur en lingvistisk semantisk synvinkel. Den redovisning som väljs kan tillskrivas förlagets etablerade traditioner snarare än objektiva kvalitetskriterier.

Lew ger sig inte in i diskussionen om lexikografins teoretiska förankring. Det gör däremot Tadeus Piotrowski i fjärde delens sista kapitel: ”A Theory of Lexicography – Is There One?”. Kapitlet kan ses som ett debattinlägg i två olika diskussioner, dels den som anges i rubriken, dels diskussionen om lexikografins relation till informationsvetenskapen. När det gäller huruvida det finns en lexikografisk teori (eller flera) tar han sin utgångspunkt i den i vissa kretsar etablerade uppfattningen att hantverk inte är teoribaserat. Han drar en parallell mellan lexikografi och översättning: båda ak-

tiviteterna inbegriper hantverk vars resultat är rent språkliga produkter samtidigt som de också har en teoretisk dimension. Han menar vidare att den skepsis mot lexikografins teoribildning som ibland framförs snarast ligger i de humanistiska teoriernas allmänt svaga validitet. De är inte prediktiva utan generaliserar framtida skeenden utifrån redan pågående eller avslutade skeenden. Han konstaterar att lexikografen nu står inför ett paradigmskifte och att vi därför inte längre kan utgå ifrån att den i allt väsentligt kommer att fortsätta vara en direkt utveckling av det den hittills har varit. Resonemanget är spännande.

Piotrowski lyfter fram lexikografiteorins tre komponenter: en syntaktisk, dvs. ordbokens abstrakta informationsstruktur, en semantisk, dvs. det innehåll som ordnas i denna struktur samt en pragmatisk, dvs. ordbokens målgrupp. Att ge den pragmatiska aspekten företräde, såsom förespråkas inom funktionsteorin, är han tveksam till. De tre komponenterna ger istället lexikografen en unik ställning bland referensvetenskaperna. Hans inlägg är uppfriskande och debatten lär fortsätta.

De nedslag i fältet som belyses i de enskilda kapitlen i del 4 bidrar förvisso med en rad intressanta infallsvinklar på avancerade och spännande problem. Men det är Lews och Piotrowskis kapitel som lyfter hela denna del.

7. Del 5: Framtiden

Volymens femte del, "New Directions in Lexicography" innehåller tre kapitel. Pedro A. Fuertes-Olivera redogör för olika typer av online-ordböcker i kapitlet "e-lexicography: The Continuing Challenge of Applying New Technology to Dictionary-Making". Han definierar termen *e-lexikografi* som den vetenskapliga disciplin inom informationsvetenskapen som huvudsakligen är inriktad på utveckling, planering, sammanställning och publicering av elek-

troniska referensverktyg. I kapitlet lyfter han fram den intrikata relationen mellan teknologin, användarna, lexikografiska framsteg och ekonomiska aspekter. Han diskuterar spannet av ordböcker som finns på nätet, dvs. å ena sidan ordböcker som i alla avseenden utom publikationsformen är identiska med en tryckt förlaga och å andra sidan de individuellt anpassade referensverktyg som utvecklats med utgångspunkt i Århuskolans version av funktionsteorin. De största hindren för utvecklingen av effektiva digitala informationsredskap är inte i första hand tekniska utan snarare av institutionell, forskningsrelaterad samt intellektuell och social natur.

Framtidskapitel nummer två handlar om historisk lexikografi: "The Future of Historical Dictionaries, with Special Reference to the Online OED and Thesaurus". Där belyser Charlotte Brewer några av de paradoxala problem som redaktionerna för de mastodontordböcker som koncipierades på 1800-talet har att hantera i relation till nya, digitaliserade upplagor. Ett typiskt problem är hur exempelvis föränderliga moraliska och etiska aspekter ska hanteras. Hon illustrerar problemet bl.a. med ord för 'homosexualitet' där *unnatural* förekommer i definitionen. I sådana sammanhang aktualiseras en rad viktiga frågor såsom de vetenskapliga kraven på akribi, risken för språkhistorisk och/eller kulturhistorisk censur och allmän lexikografisk klåfingrighet. Relationen mellan en eller flera tryckta upplagor och en föränderlig online-upplaga framstår som ett i allra högsta grad intrikat problem. Här går tankarna osökt till SAOB, *Ordbok öfver svenska språket, utgiven av Svenska Akademien* (1893–), som inom några år kommer att vara komplett. En rad av de problem som Brewer beskriver kommer SAOB-redaktionen då att ställas inför. Hur genomgripande revidering och komplettering det kan bli frågan om för SAOB är ännu inte avgjort. Problemet med justerade lexikografiska principer och daterad moral- och människosyn i SAOB har diskuterats av Larsson (2009:35ff.).

Även det sista kapitlet i del 5, "The Future of Dictionaries,

Dictionaries of the Future”, är inriktat på det paradigmskifte för lexikografin som anslutningen till informationsvetenskapen skulle innebära. Sandro Nielsen ser lexikografiska produkter som bestående av många ytliga och tre underliggande strukturer: lexikografiska funktioner, data som stöder dessa funktioner samt en lexikografisk struktur som länkar data. Han berör delvis samma frågor som Trap-Jensen. Bland annat aktualiserar han relationen mellan en databas och de många lexikografiska produkter som kan genereras ur denna. Han för även in användaranpassningen och möjligheten att skraddarsy de lexikografiska produkterna till den specifika användaren och dennes vid varje tillfälle specifika behov.

Att de framtida utmaningar som lexikografin står inför är svåra och viktiga framgår tydligt i dessa tre kapitel. Det hävdvunnna lexikografiska hantverk som har utövats i århundraden måste i vissa avseenden ändras i grunden för att de möjligheter som de nya publikationsformerna och redskapen erbjuder skall kunna utnyttjas fullt ut. Det framstår klart att lexikografin inte kommer att kunna utvecklas vidare utan ett mycket nära samarbete med de språkteknologiska miljöerna. Men frågan är också hur långt språkteknologins lexikaliska resurser kan utvecklas utan de traditionella lexikografiska verktygen för den språkliga analysen.

8. Volymens avslutande delar

De avslutande delarna i boken innehåller översikter av olika slag. I del 6 rapporterar Reinhard Hartmann från sitt arbete med att kartlägga de aktörer som verkar inom det lexikografiska fältet och de sammanslutningar och fora som har etablerats på området. Del 7 innehåller Barbara Ann Kipers förteckning över omkring 200 lexikografiska termer med förklaringar, del 8 en kommenterad, tematiskt indelad bibliografi över metalexikografisk litteratur, sammanställd av Howard Jackson, följd av det avslutande sakregistret.

9. Kommentarer och reflektioner

Till det yttre är *The Bloomsbury Companion to Lexicography* en tilltalande volym med hårda pärmar och sober layout. Däremot är priset knappast satt med tanke på studenter, verkets främsta målgrupp. Översikten i framför allt de två första delarna utgör goda introduktioner till fältet medan de övriga kapitlen ställer stora krav på den student som ger sig i kast med dem. Huruvida verket lever upp till ambitionen att utgöra "the definitive guide" till lexicografien kan naturligtvis diskuteras: baksidestexten är sällan den bästa innehållsdeklarationen för vetenskaplig litteratur. Ändå är det den som de presumtiva köparna har att utgå ifrån när de står inför valet att köpa boken eller inte.

Uppläggningsen av boken kan bli förvirrande. Kapitlen är numrerade i förhållande till den del de ingår i; i del 4 sålunda från 4.1 till 4.10. Eftersom varje kapitel i sin tur delas in i numrerade avsnitt kan en hänvisning till exempelvis 4.2 dels avse kapitel 2 i del 4, dels avsnitt 4.2 i det aktuella kapitlet. Risker för onödigt bladdrande mellan kapitlen är dock liten eftersom hänvisningar mellan olika kapitel i volymen är sällsynta. De innehållsrutor som inleder varje kapitel ger en bra överblick över innehållet.

De forskare som engagerats för att medverka i volymen är etablerade som auktoriteter på sina respektive områden och de förstår att presentera sin forskning på ett intresseväckande sätt och samtidigt kritiskt. Det är sympatiskt att forskare från vitt skilda håll i världen inbjudits; möjligen spelar förlagets representation i fyra av de fem världsdelarna in här. Det är också tilltalande att teman som ligger något i utkanten av den centrala västerländska strömfåran bereds plats.

Innehållet i volymen har refererats ovan, utan större invändningar mot de enskilda kapitlen. Det starkaste intrycket av sträckläsningen av boken är dels redogörelsen för den diskussion som länge pågått om lexicografins teoretiska förankring och akademi-

ska status, dels beroendet av och relationen till korpuslingvistik och de korpusredskap som utvecklats i samarbetet mellan lexikografer och korpuslingvister. Det står klart att de framsteg som lexikografin gjort de senaste decennierna beror mer på datateknikens framsteg än på en teoribaserad metodutveckling. Också den komplicerade relationen mellan ordboksredaktionernas ambitioner och användarnas ordbokskompetens, såsom den skymtar i flera av kapitlen, är tänkvärd.

Presentationen av funktionsteorin såsom den renodlats inom Århuskolan och synen på lexikografin som en gren av informations- och referensvetenskapen och frikopplad från lingvistik är intressant och mer nyanserad och insiktsfull än den ibland har varit. Men de kritiska synpunkter som exempelvis Grønvik (2012) framför, avseende den långt drivna användaranpassningen, stöds av de rapporter om användarnas ordbokskompetens som ges i volymen. Också tillgången på så välstrukturerade och kompletta databaser som krävs för den grad av användaranpassning som funktionsteorin förespråkar har ifrågasatts (Kilgarriff 2012). En komplikation med funktionsteorin och dess terminologi – när den överförs till de nordiska språken – är, att lexikografin som disciplin är så nära förknippad med språklig verksamhet: analysen och beskrivningen av *ord* i *ordböcker*. Lika lite som alla lexikografiska produkter av tradition tar sin utgångspunkt i språkvetenskapen, lika långsökt är det att driva funktionsteorin för långt, exempelvis genom att förespråka totalt brott med språkvetenskapen även för den gren av lexikografin som i framställningen av ordböcker arbetar med analys och beskrivning av språkliga data. Relationen mellan ordböcker och andra typer av referensverktyg är därför i det närmaste dikotomisk och ordböckerna låter sig svårligen inordnas i en allmän informationsteknisk disciplin. Även om varken den syntaktiska eller den pragmatiska komponent som Piotrowski definierar kan ses som exklusiva för den

lexikografiska teorin, framstår det som svårt för språkvetare att anlägga i första hand ett informationstekniskt perspektiv på den semantiska komponenten: det ordförråd och dess beskrivning som ska inordnas i den syntaktiska strukturen.

Vissa områden berörs för ytligt i volymen. Särskilt beklaglig är den tvåspråkiga lexikografins undanskymda roll. I en tvåspråkig ordbok som är avsedd att publiceras på nätet ställs egentligen allting som hittills har gällt för den tryckta tvåspråkiga ordboken på huvudet. Båda språken kan göras sökbara för såväl L1-talare som L2-talare. Ett målspråk som också kan utgöra ingång i ordboken är inte längre bara ett målspråk vilket innebär helt nya krav både på ordboksarbetet och på metalexikografen (Hannesdóttir 2014). Den utveckling som datatekniken och publicering på nätet har inneburit för den enspråkiga lexikografen är bagatellartad i jämförelse med den revolution som den tvåspråkiga lexikografen nu står inför.

Volymens ambition är att visa vad som gjorts och görs inom lexikografen och att pekat ut en väg framåt. Den lyckas bäst med de två första momenten och mindre bra när det gäller att visa vägen framåt. Det hade varit intressant med större fokus på de utmaningar som lexikografen nu står inför och mindre på dagsläget.

Hur förhåller sig då innehållet i denna volym till tidigare publicerade antologier på området? Visst förekommer det en viss överlappning när samma forskare presenterar sin forskning i flera av volymerna, men naturligtvis också vissa kompletteringar av problem och perspektiv. Med tanke på det höga priset finns det all anledning för de utpekade målgrupperna, studenter och andra som vill bekanta sig med området lexikografi, att välja mellan de verk som nu finns på marknaden. Men även om de enskilda kapitlen sammantaget ger en utmärkt översikt över det lexikografiska fältet kommer *The Bloomsbury Companion to Lexicography* knappast att bli någon hörnsten i kurser i lexikografi.

Litteratur

- Eek, Øystein (2003): Finnes det en ordbokkritikk for redaksjons-sjefer? I: *LexicoNordica* 10, 45–51.
- Eide, Øyvind (2013): Solid utgivelse om elektronisk leksikografi. (Recension av) Sylviane Granger & Magali Paquot (red.): *Electronic Lexicography*. I: *LexicoNordica* 20, 205–221.
- Grønvik, Oddrun (2012): Digital leksikografi och funksjonsteoretiske briller. (Recension av) Pedro A. Fuertes-Olivera & Henning Bergenholtz (eds.): *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. I: *LexicoNordica* 19, 239–254.
- Hannesdóttir, Anna Helga (2014): Lemman och ekvivalenter i nya roller – en reviderad ordbokstypologi. I: Ruth Vatvedt Fjeld & Marit Hovdenak (red.): *Nordiske studier i leksikografi 12. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden. Oslo 13.–16. august 2013*. Oslo: Novus forlag, 193–211.
- Kilgarrieff, Adam (2012): (Review of) Pedro A. Fuertes-Olivera & Henning Bergenholtz (eds.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. I: *Kernerman Dictionary News*. July 2012. Tel Aviv: K Dictionaries Ltd, 26–29.
- Larsson, Lennart (2009): Hur märker användaren av SAOB de 110 åren mellan A och TYNA? I: *Språk och stil* 19. *Tidskrift för svensk språkforskning*, 33–52.
- SAOB (1893–) = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien* 1–. Lund.

Anna Helga Hannesdóttir
professor i nordiska språk
Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket
Box 200
SE-405 30 Göteborg
anna.hannesdottir@svenska.gu.se